

Förslag

1984/85:18

Riksdagens förvaltningskontors förslag om överlåtelse av Strömparterren till Stockholms stad

Till riksdagen

Holmarna i Norrström tillhörde redan under medeltiden kronan. Genom donationsbrev den 20 november 1645 fick emellertid Stockholms stad äganderätt till markområden såväl väster som öster om dåvarande Norrbro för att tillgodose bl. a. stadens behov av lastageplatser på holmarna vid Mälaren och mot Saltsjön. Då riksdagshuset och riksbanken skulle uppföras slöts mellan kronan och staden år 1895 ett avtal enligt vilket äganderätten till marken i huvudsak väster om nuvarande Norrbro tillföll kronan. Staten har sedan i olika etapper fått lagfart på denna mark, senast och på resterande delar under år 1984. Beträffande övriga delar av Helgeandsholmen—Norrbro och Strömparterren (Gamla stan 1:2) — är rättsläget inte lika klart. L. M. Bååth har i en på offentligt uppdrag år 1913 färdigställd utredning kommit fram till att staden har s. k. faktisk — ej på någon rättshandling grundad — dispositionsrätt. Det starkaste stödet för denna dispositionsrätt ansågs ligga i att staden ursprungligen bekostat såväl bygandet av Norrbro som iordningställandet av Strömparterren, som f. ö. till större delen ligger på utfylld mark. Staden svarar också sedan gammalt för underhållet av såväl gatan som övrig mark. En följd av dispositionsrätten över Strömparterren har tidigare varit att staden ansett sig kunna upplåta plats för restaurangrörelse i parken och uppbära avgift härför. Staden står också antecknad som ägare av Strömparterren i fastighetslängden.

Mellan staten genom förvaltningskontoret och Stockholms kommun träffades år 1980 ett avtal som reglerar markanvändningen på Helgeandsholmen (Markavtalet). Beträffande Strömparterren sägs i § 5 att staten äger marken enligt en av staten utförd utredning medan kommunen nyttjar marken som park. Vidare framgår att parterna kommit överens om att ta upp överläggningar om ett eventuellt överförande av Strömparterren i kommunens ägo. I avvaktan på dessa överläggningar får kommunen enligt avtalet utan ersättning nyttja Strömparterren.

Strömparterren har lagts ut som park i stadsplan som fastställts 1981. Med anledning av Markavtalet har förhandlingar förts mellan förvaltningskontoret och byggnadsstyrelsen på ena sidan och Stockholms kommun på den andra om överlåtelse av Strömparterren till kommunen.

I det sammanhanget har från förvaltningskontorets sida aktualiserats frågan om flyttning av den i Stallkanalen befintliga dammanläggningen. En sådan flyttning syftar till att dämna upp vattnet i ett läge invid Norrbro för

att åstadkomma att grundvattennivån under riksbyggnaderna bibehålls. Avsikten härmed är att förhindra rötangrepp i de stockar på vilka rustbäden under byggnaderna vilar. På grund av landhöjningen skulle ändarna på dessa stockar eljest någon gång i början av 2000-talet komma att befinna sig över grundvattnets nivå med rötangrepp som följd.

Förhandlingarna har resulterat i ett avtal som efter godkännande av förvaltningsstyrelsen och Stockholms kommuns fastighetsnämnd under-tecknats av företrädare för förvaltningskontoret och kommunen. Avtalet biläggs.

Enligt avtalet överlåter staten till kommunen utan vederlag den rätt staten må äga till Strömparterren (§ 1). Kommunen får efter samråd med staten uppföra en restaurang eller annan serveringsbyggnad på Strömparterren (§ 2). Kommunen och staten är ense om att den i Stallkanalen befintliga dammanläggningen får flyttas till ett läge invid Norrbro under förutsättning att erforderliga tillstånd erhålls (§ 3). Kommunen skall för statens räkning ansöka om tillstånd hos vattendomstolen inom ett år efter skriftlig framställning från staten (§ 4). Staten får rätt att anlägga, underhålla och bibehålla "tätskärmar" inom Strömparterren (§ 5). Staten skall utan ersättning från kommunen vidta de åtgärder beträffande museilokalerna som kan föranledas av ändrad grundvattennivå (§ 6). Staten motsätter sig inte en stadsplaneändring som medger en mindre restaurang- eller serveringsbyggnad på Strömparterren (§ 7). Om vattendomstolens tillstånd ej erhålls skall staten ersätta kommunens utlägg och kostnader i vattenmålet (§ 8).

Som förutsättning för avtalet gäller att det godkänns av Stockholms kommunfullmäktige före den 20 april 1985 och av riksdagen före den 1 juli 1985 (§ 9).

Enligt regeringsformen 9 kap. 8 § står statens tillgångar till regeringens disposition såvida det inte är fråga om tillgångar som är avsedda för riksdagen eller dess myndigheter. Hur man bör se på Strömparterren i detta hänseende är inte helt klart. Förvaltningskontoret har därför under hand inhämtat från regeringskansliet att hinder från regeringens sida inte föreligger mot den tänkta avyttringen.

Sedan ifrågavarande avtal ingicks har Stockholms kommun ändrat benämningen till Stockholms stad.

Med hänvisning till det anförda hemställer förvaltningskontoret

att riksdagen godkänner det i bilagan framlagda avtalet mellan riksdagens förvaltningskontor och Stockholms kommun om överlåtelse till Stockholms stad av den rätt staten må äga till fastigheten Gamla stan 1:2 i Stockholm.

I handläggningen av detta ärende har deltagit, förutom undertecknad ordförande, riksdagsledamöterna Oskar Lindkvist (s), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), John Johnsson (s), Björn Molin (fp), Rolf Clarkson (m), Tommy Franzén (vpk) och Sten Svensson (m) samt personalföreträdarna Lennart Hedlund (SF), Eva Lundgren (ST) och Inger Pålsson (SACO/SR).

Stockholm den 27 mars 1985

Riksdagens förvaltningskontor

INGEMUND BENGTTSSON

Gunnar Grenfors

Bilaga

SVENSKA STATEN OCH STOCKHOLMS KOMMUN

Riksdagens förvaltningskontor och Stockholms fastighetsnämnd

Mellan svenska staten genom riksdagens förvaltningsstyrelse och Stockholms kommun genom dess fastighetsnämnd, här nedan kallade staten respektive kommunen, föreligger ett avtalsförhållande rörande Helgeandsholmen, vilket framgår av bilagda anteckning daterad den 15 november 1984. Mellan samma parter, för statens del numera under namn av riksdagens förvaltningskontor, har under förutsättningar som anges i § 9 här nedan träffats följande

AVTAL

§ 1

Staten överlåter härmed till kommunen utan vederlag den rätt staten må äga till fastigheten Gamla stan 1:2, Strömparterren, inom Storkyrkoförsamlingen i Stockholm.

Fastigheten benämnes här nedan Strömparterren.

Staten har ingen erinran mot att kommunen med stöd av detta avtal söker lagfart på fastigheten. Staten är inte ansvarig för bristande hemul eller annat lagfartshinder.

§ 2

Staten, i egenskap av ägare till grannfastigheter inom Helgeandsholmen, accepterar att kommunen uppför eller låter nyttjanderättshavare uppföra en restaurang eller annan serveringsbyggnad på Strömparterren. Samråd skall ske med staten – i anledning av eventuellt utförande av "tätskärmar" enligt § 5 – innan byggnad projekteras och uppföres på Strömparterren.

Staten, i nyssnämnda egenskap, har ingen erinran mot att kommunen i samband med upprustning av kajen på Strömparterren uppför ny stenmur i vattnet utanför befintlig mur.

§ 3

Grundläggningen av byggnader och andra anläggningar inom Helgeandsholmen har utförts med träpålar och tryckfördelande rustbäddar av korsande plank. I utredningar har konstaterats att hållfastheten i grundläggningen kan äventyras om grundvattenförhållandena inom Helgeandsholmen ändras. Enligt en utredning daterad 1980-04-11 utförd av AB Jacobson & Widmark samt Scandiaconsult AB bör i syfte att förhindra en sänkning av grundvattennivån inom Helgeandsholmen den befintliga dammanläggningen i Stallkanalen uppströms Stallbron tas bort och ersättas med en ny anläggning omedelbart nedströms Norrbro samt "tätskärmar" utföras

inom holmen mellan befintlig dammanläggning vid Riksbron och den nya dammanläggningen i Stallkanalen vid Norrbro.

Parterna är ense om att anläggningarna skall få utföras om erforderliga tillstånd erhålles.

§ 4

Utrivning av befintlig dammanläggning och utförande av ny dammanläggning kräver prövning och tillstånd av vattendomstol. Det ankommer på kommunen att ansöka om de tillstånd som erfordras för att utföra den nya dammanläggningen och för att utriva den befintliga.

Parterna skall träffa en eller flera särskilda överenskommelser i förväg dels rörande utredning, projektering, upphandling samt byggande av den nya dammanläggningen och utrivning av den befintliga, dels om preliminär fördelning av kostnader som uppkommer i anledning av nämnda förberedelser och byggnadsarbeten m. m., inbegripet alla kostnader i vattenmålet. Med beaktande av vad som sägs i nästa stycke skall därvid anges tillvägagångssätt och tidpunkt för slutlig kostnadsfördelning.

Kommunens del av kostnaderna för den nya dammanläggningen och utrivningen av den befintliga skall begränsas till ett belopp som motsvarar den nytta kommunen må ha av den nya dammanläggningen med hänsyn till värdet för kommunen av den befintliga dammanläggningen.

Kommunen skall ansöka om tillstånd till utförande av ny dammanläggning och utrivning av befintlig senast ett år efter skriftlig framställan därom från staten. Om tillstånd erhålles skall byggandet av den nya dammanläggningen och utrivningen av den befintliga ske vid tid som staten bestämmer, dock inom ramen för av vattendomstol föreskriven tid.

Den nya dammanläggningen skall vara kommunens egendom.

§ 5

Kommunen medger staten rätt att på egen bekostnad och utan särskild ersättning härför anlägga, underhålla och bibehålla "tätskärmar" inom Strömparterren och inom område litt asv – Norrbro – i huvudsaklig överensstämmelse med den i § 3 nämnda utredningen. Som framgår av § 2 skall samråd ske innan byggnad projekteras och uppföres på Strömparterren bland annat för erforderlig samordning med framtida arbeten för "tätskärmar".

Parterna skall träffa en eller flera särskilda överenskommelser i förväg rörande utförande av "tätskärmar". Därvid skall gälla att staten dels på egen bekostnad skall återställa marken och broanläggningen – Norrbro – dels skall ersätta kommunen och eventuell nyttjanderättshavare för skada på byggnad eller annan anläggning inom Strömparterren och inom område litt asv – Norrbro.

Staten skall söka utföra "tätskärmar" vid sådan tid, i sådant läge och på sådant sätt att minsta möjliga intrång uppkommer vid nyttjandet av

Strömparterren och för eventuell nyttjanderättshavare av restaurang eller annan servering.

Frågan om särskilt tillstånd av vattendomstol för utförande av "tätskärmar" skall handhas av staten ensam.

§ 6

De åtgärder beträffande museilokalerna som kan föranledas av ändrad grundvattennivå i anslutning till dessa lokaler skall vidtagas av staten. Sådana åtgärder skall inte medföra någon ersättning från kommunen till staten.

§ 7

Uppförande av en permanent byggnad på Strömparterren kan kräva ändring av gällande stadsplan. Staten, i egenskap av ägare till grannfastigheter inom Helgeandsholmen, motsätter sig inte en planändring som medger en mindre restaurang- eller serveringsbyggnad.

Parterna är ense om att de byggnads- och övriga anläggningsarbeten som behövs för en ny dammanläggning enligt § 3 inte strider mot gällande stadsplan, Pl 7878, fastställd den 23 januari 1981.

Om det ändock senare visar sig erforderligt med planändring för den nya dammanläggningen, skall parterna verka för att planförslaget upprättas och fastställs.

§ 8

Bestämmelserna i § 4 förfaller då genom laga kraftgäande dom avgjorts att tillstånd ej erhålles att utföra den nya dammanläggningen enligt § 3 eller dessförinnan efter statens meddelande att staten ej vill låta vattendomstols prövning inledas eller avslutas. Staten skall i sådant fall ersätta kommunen dess utlägg och kostnader i vattenmålet. Till kommunens kostnader räknas därvid även utrednings- och rättegångskostnader, inbegripet motpartskostnader som kommunen enligt dom eller förlikning är skyldig ersätta.

§ 9

Detta avtal gäller under förutsättning att det godkännes av Stockholms kommunfullmäktige före den 20 april 1985, genom beslut som vinner laga kraft, och av riksdagen före den 1 juli 1985.

Parterna är ense om att avtalet skall bringas till byggnadsnämndens kännedom innan kommunfullmäktige godkänner avtalet.

Av detta avtal är två likalydande exemplar upprättade och utväxlade.

Stockholm den 18 december 1984

Riksdagens förvaltningskontor

För Stockholms fastighetsnämnd

GUNNAR GRENFORS

STIG JOHANSSON

/Staffan Hansson

/Hans Pettersson

Bevittnas:

Anne Lindquist

Margareta Granat

Bilaga till avtal mellan riksdagens förvaltningskontor och Stockholms fastighetsnämnd

ANTECKNING 1984-11-15 om avtalsförhållandet mellan staten och kommunen rörande Helgeandsholmen

1. Avtal före år 1980 om markförvärv, om renhållning och om äganderätten till Stallbron redovisas inte, eftersom 1980 års stadsplaneavtal (punkt 2) genom bekräftelse eller ändring av tidigare avtal får anses ersätta dessa.
2. Ett avtal slöts den 12 februari och 10 april 1980 mellan riksdagens förvaltningsstyrelse och Stockholms fastighetsnämnd. Det godkändes av Stockholms kommunfullmäktige den 28 april 1980 (utl 148/1980). Avtalet reglerar genomförandet av stadsplan PI 7878 och ansvarsfördelning beträffande utrymmen inom kvartersmark upplåtna för allmän trafik. Avtalet anger att frågor om Strömparterren skall tas upp av parterna senare. Det existerande förhållandet, som innebär att kommunen sedan mer än 150 år disponerar Strömparterren vederlagsfritt och utan särskilt avtal, fortsätter sålunda.
Ett tilläggsavtal slöts den 17 juli och 12 augusti 1980 för reglering av kommunfullmäktiges förbehåll om fastställelse av stadsplanen. Stadsplanen fastställdes den 23 januari 1981.
3. Ett nyttjanderättsavtal slöts den 1 juni och 9 november 1982 mellan riksdagens förvaltningsstyrelse och fastighetsnämnden. Nyttjanderättsavtalet reglerar byggande och disposition av lokaler för det blivande medeltidsmuseet under Riksplan och Norrbro. Nyttjanderättsavtalet godkändes av kommunstyrelsen den 25 augusti 1982.
Riktlinjer för nyttjanderättsavtalet hade angivits i en principöverenskommelse den 1 september 1980 (mellan utbildningsministern och miljöborgarrådet m. fl.).
4. Lagfartsförhållandena för marken väster om Norrbro har slutreglerats genom beslut av inskrivningsmyndigheten den 26 oktober 1984 efter vederbörligt lagfartssammanträde.
Kommunens rätt till marken för Norrbro följer av avtal från 1980 om avveckling av donationsjord.

JAN HALLGREN